



## УУРХАЙН ХУУЛСАН ШИМТ ХӨРСТЭЙ АЖИЛЛАХ ЖУРАМ

### Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1."Эрдэнэс-Тавантолгой" хувьцаат компани /цаашид "ЭТТ" ХК гэх/-ийн уурхайн шимт хөрстэй ажиллах харилцааг зохицуулахад энэ журмын зорилго оршино.

1.2.Энэхүү журам нь "ЭТТ" ХК-ийн уурхайн болон уурхайн бүсэд үйл ажиллагаа явуулж буй гэрээт компани, туслан гүйцэтгэгч компани, тэдгээрийн ажилтанд хамааран үйлчилнэ.

1.3.Энэхүү журамд тусгагдаагүй асуудлыг холбогдох дүрэм, журам, ажлын горим, зааврын дагуу шийдвэрлэнэ.

1.4.Шимт хөрсийг хуулах үйл ажиллагаанд MNS 5914:2008 Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт, нэр томъёо, тодорхойлолт, NS 5915:2008 Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын ангилал, MNS 5916:2008 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрсний хуулалт, хадгалалт, MNS 5917:2008 Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт, техникийн ерөнхий шаардлага, MNS 5918:2008 Эвдэрсэн газрын ургамалжуулах, техникийн ерөнхий шаардлага, Шимт хөрс хуулах зөвшөөрлийн хуудас зэрэг холбогдох стандарт, хууль, тогтоомж, дүрэм, журмыг мөрдлөг болгоно.

### Хоёр.Шимт хөрс, түүнтэй ажиллах

2.1.Уурхайлалт гэдэгт нүүрс олборлох, хөрс хуулах, тээвэрлэх, барилга байгууламж, үйлдвэр, уурхайн дэд бүтцийг байгуулах бүх үйл ажиллагааг хамруулан ойлгох бөгөөд шимт хөрсийг байгаль орчныг нөхөн сэргээх зориулалтаар дахин ашиглана.

2.2.Шимт хөрс гэдэг нь ургамал ургахад шаардагдах үржил шим, агрохими, механик бүрдэл бүхий нөхцлийг хангасан буюу энгийн сайжруулалт хийх боломжтой хөрсний өнгөн хэсэг бөгөөд энэ хэсгийг дахин боловсруулна.

2.3.Шимэрхэг хөрс гэдэг нь ургамлын ургалт, төлжинтөд хязгаарлагдмал хүрээнд таатай нөлөө үзүүлэхүйц физик, хими шинж чанар бүхий уулын чулуулаг болно.

2.4.Хөрсний урьдчилсан үнэлгээ гэдэг нь үйл ажиллагаа явуулах талбайн шимт хөрсийг хуулахаас өмнө хөрсний чанарыг магадлан нөөцийг хэсэгчилэн тогтоох ажиллагаа бөгөөд уг үнэлгээгээр шимт болон шимэрхэг хөрс хуулах зузааныг тогтооно.

2.5.Шимт хөрс хуулалт нь нөхөн сэргээлтэд зориулан хөрсний бүрэлдэхүүн хэсгийг хадгалах зорилгоор хөрсний үржил шимт давхаргыг урьдчилсан үнэлгээнд заасан гүн хүртэл хуулах үйл ажиллагааг бөгөөд хэрэв үнэлгээ хийгдээгүй бол хуулах зузааныг уулын ажлын төлөвлөгөөнд заасан хэмжээгээр тооцож, авна.

2.6.Нөхөн сэргээлтэнд ашиглах зорилгоор хуулсан шимт хөрсийг заасан овоолго буюу агуулах талбайд хадгалах, шимт чанар, нөөцийг алдагдуулахгүйгээр хамгаалах арга хэмжээг авна.

2.7.Бороо, цас, ус, мөс, салхи, температурын өөрчлөлт, татах хүч зэрэг физик, химийн хүчин зүйлийн нөлөөгөөр эсхүл хөрс болон геологийн зүйлийг газрын гадаргын нэг цэгээс өөр нэг цэг рүү хөрсийг хамах, салгах буюу зайлуулах байгалийн болон хүний үйл ажиллагааны улмаас газрын гадаргуу элэгдсэнд нөхөн сэргээлт хийнэ.

2.8.Шимт хөрсний овоолгын өндрийн хязгаар, эцсийн хэлбэрийн дээд болон хажуугийн налуу, шимт хөрс хуулах зузаан зэрэг уулын ажлын тоон үзүүлэлтийг шимт хөрсний параметр гэх бөгөөд тухайн жилд батлагдсан Уурхайн ашиглалтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний дагуу уг ажлыг гүйцэтгэнэ.

2.9.Элэгдсэн газрын үржил шимийг сэргээх, хүрээлэн байгаа орчны нөхцөлийг сайжруулахад чиглүүлж, нөхөн сэргээх аарга хэмжээг авна.

### **Гурав. Шимт хөрс хуулах, төлөвлөх, бэлтгэл ажил**

3.1.Тухайн жилд уурхайн ахилтанд өртөж хуулагдах талбай, шимт хөрсний хэмжээ болон овоолго үүсгэн байрлуулах талбайн байршил, хэмжээг “ЭТТ” ХК-ийн уулын ажлын төлөвлөгөөнд тусгана.

3.2.Уг төлөвлөгөөнд тухайн жилд олборлох шимэрхэг хөрсний хэмжээ болон байршуулах овоолгыг мөн адил төлөвлөнө.

3.3.Шимт хөрс хуулахаас өмнө талбайд цэвэр усны эх үүсвэр хөндөгдөх, ховордсон өвс, ургамал өртөх эсэхийг тогтоон шаардлагатай бол нөхөн сэргээлтийн талбайд нүүлгэн шилжүүлэх ажлыг зохион байгуулна.

3.4.Уурхайн ахилтанд өртөх талбайд “ЭТТ” ХК-ийн Байгаль орчны мэргэжилтэн хөрсний урьдчилсан үнэлгээг хийж, шимт хөрс хуулах зузааны хэмжээг тогтооно. Говийн бүсэд шимт хөрсийг 0-40 см хүртэл гүн хуулахаар тогтооно. Шимт хөрст талбайд хөрсний тодорхой гүнүүдээс дээж авч шинжлүүлэн хөрсний үржил шим, механик бүрдлийг тодорхойлон шаардлагатай бол чанарын хэсэгчилсэн зураг гарган боловсруулж батлуулна.

### **Дөрөв. Шимт хөрс хуулах, зөвшөөрөл олгох**

4.1. “ЭТТ” ХК-ийн Байгаль орчны мэргэжилтэн хөрсний урьдчилсан үнэлгээ, уулын ажлын төлөвлөгөө, болон бусад төлөвлөлтийг үндэслэн шинээр газар хөндөх, хөрс хуулах тохиолдол бүрт шимт хөрс хуулах зөвшөөрөл олгоно.

4.2.Батлагдсан төлөвлөгөөний дагуу хөндөгдөх талбайн хил хязгаар, өндрийн түвшинг уурхайн маркшейдэр инженер гадаслаж тэмдэглэнэ.

4.3.Хөрс хуулах явцад шимт хөрсний гүнд чанар муутай хөрсний материал орохоос ямагт сэргийлэх хэрэгтэй.

4.4.Хөрс хуулалтад өөрчлөлт гарах болсон тохиолдолд “ЭТТ” ХК-ийн Байгаль орчны мэргэжилтэн болон ашиглалтын ерөнхий инженерт мэдэгдэн тухайн албан тушаалтнуудын шийдвэрээр хуулах гүнийг өөрчилж болно.

4.5.Шимт хөрсийг хуулалт байрзүйн хувьд өндрөөс нам руу чиглэн явагдана.

4.6. Шимт хөрс хуулсан хэсэгт маркшейдерийн хэмжилт хийлгэж, хөндөгдсөн талбайн болон эзэлхүүний хэмжээг долоо хоногийн тайланд, хадгалах талбайд буусан шимт хөрсний хэмжээг сарын тайланд тус тус тусгана.

4.7. Хэрэв маркшейдерийн хэмжилтээр шимт хөрс хуулах гүнд хүрээгүй эсвэл хуулсан хөрсний эзэлхүүн дутуу байгаа тохиолдолд шимт хөрсийг дахин хуулуулж заасан хэмжээнд хүргэнэ.

4.8. Салхины хурд ихтэй, хэт их хуурайшилт ихтэй үед шимт хөрсийг аль болох хуулахгүй, тээвэрлэхгүй байхыг эрмэлзэх бөгөөд зайлшгүй хуулах, зөөх тохиолдолд шимт хөрсийг салхинд зөөгдөхөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

4.9. Шимт хөрсийг өдрийн цагаар хуулна. Зайлшгүй шөнийн цагаар хуулах шаардлагатай нөхцлийг уурхайн төлөвлөлтийн инженер батласан тохиолдолд шимт хөрс хуулах ажил бүрт байгаль орчны мэргэжилтэн шөнө шимт хөрс хуулах зөвшөөрлийг олгоно.

4.10. Түр хугацаагаар байгуулах зам, усны хоолой зэрэгт шимт хөрсийг заавал овоолгод байршуулахгүйгээр салхины хаалт маягаар овоолж эргүүлэн ашиглаж болно.

4.11. Уурхайн ахилт болон тэлэлт хийхдээ шимт хөрсийг хугацаанаас нь эрт хуулахгүй байх. Хуулсан даруйд нөхөн сэргээлтэнд ашиглахыг чухалчилна.

#### **Тав. Шимт хөрсийг хадгалах**

5.1. Шимт хөрсийг зөвхөн нөхөн сэргээлтийн зориулалтаар ашиглана.

5.2. Шимт хөрсний овоолгын зөвшөөрөгдөх хамгийн дээд өндөр нь 5 метр байна.

5.3. Овоолгыг хэлбэршүүлэхдээ хотгор гадаргуугийн талбайг багасгахын тулд шимт хөрсний овоолгын хажуугийн налууг 15 градус, дээд гадаргын налууг 5 градусаас ихгүйгээр тэгшилнэ.

5.4. Гурван жилээс дээш хугацаанд хадгалах шимт хөрсний овоолгын дээд гадаргуу, хажууг хэлбэржүүлж олон наст өвслөг ургамал тарина.

5.5. Шимт хөрсний хадгалалт, тордлотын бүртгэлийн тайланг жилд 2-оос доошгүй удаа хийнэ.

5.6. Шимт хөрсийг хуулсан даруйд төлөвлөгдсөн талбайруу зөөж хадгална.

5.7. Шимт хөрсийг овоолсон цагаас эхлүүлээд нөхөн сэргээлтэнд ашиглах хүртэл жил бүр чанарын болоод бохирдлын шинжилгээнд хамруулж, шимт хөрсний овоолгыг тэмдэгжүүлэх ба газрын зураг дээр байршлийг нь тэмдэглэж мэдээллийн санд хадгална.

#### **Зургаа. Үүрэг хариуцлага**

6.1. Албан тушаалтан дор дурьдсан үүрэг, хариуцлага хүлээнэ.

6.1.1. ХАБЭАБО-ны хэлтсийн байгаль орчны ахлах мэргэжилтэн шимт хөрсийг хамгаалах үйл ажиллагааны төлөвлөлт, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

6.1.2.“ЭТТ” ХК-ийн Байгаль орчны ахлах мэргэжилтэн энэ журмын хэрэгжилтийг дүгнэх, шимт хөрс хамгаалах ажлыг төлөвлөх, зохион байгуулах, шимт хөрс хамгаалахад шаардлагатай тоног төхөөрөмж, тарих үрийн судалгааг хийж, захиалж бэлэн байлгах;

6.1.3.“ЭТТ” ХК-ийн Байгаль орчны мэргэжилтэн нь уг журмын хэрэгжилтэнд хяналт хийж зөрчлийг мэдээлэх, арилгах, шимт хөрсний хуулалт, овоолгын байдал, нөөц болон чанарын хяналт явуулах, шимт хөрстэй холбоотой мэдээллийн санг үүсгэж хариуцах, шаардлагатай тохиолдолд нүүлгэн шилжүүлэх ажлыг зохион байгуулах;

6.1.4.Төлөвлөлтийн инженер нь тухайн жилийн уулын ажлын төлөвлөлтөнд шимт хөрсний хэмжээ, шимт хөрсний овоолго үүсгэх талбай, хуулалт хийгдэх хуваарийг гаргах, шимт хөрсний байршлийн зураг боловсруулах, техникийн паспорт үйлддэг байх;

6.1.5.Уулын мастер нь шимт хөрс хуулах, овоолго үүсгэх, хэлбэржүүлэлт хийх ажилд хяналт тавих;

6.1.6.Уулын гэрээт ажил гүйцэтгэгчийн байгаль орчин хариуцсан ажилтан нь шимт хөрсний хуулалт, овоолгын байдал, нөөц болон чанарт байнгын хяналт явуулах, шимт хөрс хамгаалах ажлын төлөвлөгөө боловсруулан, зохион байгуулах;

6.1.7.Шимт хөрсний чанарыг доройтуулах үйл ажиллагаа явуулах, нөхөн сэргээлтээс өөр зориулалтаар ашиглах, шимт хөрс хуулах зөвшөөрөлгүйгээр хуулалт хийхэд хяналт тавих;

6.2.Энэ журмыг зөрчсөн ажилтан, албан тушаалтанд Монгол Улсын холбогдох хууль, “ЭТТ” ХК-ий Хөдөлмөрийн дотоод журам, Хөдөлмөрийн гэрээнд заасан хариуцлагыг хүлээлгэхийн зэрэгцээ Компанид учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх хүртэл арга хэмжээ авна.

## **Долоо. Бусад**

7.1.Шимт хөрсний хадгалалт, хамгаалалтад бүртгэл, хяналт хийх зорилгоор дор дурдсан мэдээллийг тогтмол шинэчлэн мэдээллийн санд хадгална.

7.1.1.Шимт хөрсний овоолгын төлөвлөлт: (уулын ажлын төлөвлөгөөнд туссанаар)

7.1.2.Шимт хөрс хуулах, овоолго хийх хуваарь.

7.1.3.Шимт хөрс хуулсан талбайн хэмжээ, овоолгын байршлын зураг (ArcGIS).

7.1.4.Шимт хөрс хуулах зөвшөөрлийн хуудас.

7.1.5.Хамгаалалтын арга хэмжээний төлөвлөгөө, хэрэгжилтийн тайлан.

7.1.6.Газарзүй мэдээллийн системд байрзүйн болон чанарын хэмжилтийн мэдээллийг 6 сарын давтамжтайгаар оруулж орон зай, цаг хугацааны мэдээг үүсгэнэ.

7.1.7.Шимт хөрс хадгалах байгаль орчны төлөвлөгөө зэрэг болно.

**Найм. Хавсралтууд**  
Хавсралт-1. Шимт хөрс хуулах зөвшөөрөл.

**❖ Хүсэлт гаргагч бөглөнө:**

Хүсэлт гаргасан огноо:		Хүсэлт гаргасан хэлтэс/ Гэрээт компани:	
Хүсэлт гаргасан ажилтны овог нэр:			
У тас:		Албан тушаал:	
Шимт хөрс хуулах байрлал:	Уурхай <input type="checkbox"/>	Хотхон <input type="checkbox"/>	Бусад <input type="checkbox"/>
Шимт хөрс хуулах байрлал /бичгээр/:			
Байрлалын талаарх нэмэлт тайлбар:			
Зори улалт:			
Шимт хөрс хуулах талбай:		а г а	М 2
Хуулагдах шимт хөрсний хэмжээ (м <sup>3</sup> ):		Байршуулах овоолгын дугаар:	
Байршуулах овоолгын талаарх нэмэлт тайлбар:			
Шимт хөрс хуулж эхлэх огноо:		Дуусах огноо:	
Хариуцах ажилтны овог нэр:			
Албан тушаал:		Холбоо барих утас:	

**❖ Байгаль орчны хэсэг бөглөнө:**

Газрын хэлбэр:	Тал газар <input type="checkbox"/>	Хонхор газар <input type="checkbox"/>	Гүвээ <input type="checkbox"/>	Бусад <input type="checkbox"/>
Унд, ахуйн болон бусад усны эх үүсвэрт ойр байгаа эсэх?			Тийм <input type="checkbox"/>	Үгүй <input type="checkbox"/>
Ховордсон амьтан ургамал өртөх эсэх?			Тийм <input type="checkbox"/>	Үгүй <input type="checkbox"/>
Бохирдол хязгаарлах арга хэмжээ авагдах шаардлагатай эсэх?			Тийм <input type="checkbox"/>	Үгүй <input type="checkbox"/>
Тоосны эх үүсвэрийг багасгах шаардлагатай эсэх?			Тийм <input type="checkbox"/>	Үгүй <input type="checkbox"/>
Шимт хөрс хуулах гүн (см):		Шаардлагатай тохиолдолд хуулах гүн (см):		
Ажлын явцад байгаль орчны нөлөөллийг хянах талаар тэмдэглэл:				

Байгаль орчны нөхцөл байдлын талаар тэмдэглэл:	

❖ **Мэргэжилтнүүд бөглөнө:**

Хариуцлагатай ажилтны зөвшөөрөл (Гарын үсэг зурж зөвшөөрөл өгснөөр баталгаажуулна):

Төлөвлөлтийн инженер:		Огноо:	
Байгаль орчны мэргэжилтэн:		Огноо:	
Хариуцан хийх албан тушаалтан:		Огноо:	